

# ՄԵՆԱԿ ՄԱՐԴԻԿ\*)

Դ Ր Ա Մ Ա

ԳԵՐԽԱՐՏ ՀԱՈՒԱՅՄԱՆԻ

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գեղեցիկ աշնանային առաւօտ է: Տիկին Ֆօկերատը տնային հաշուառում, զոգնոցով և բանալիների կապոցով, պատրաստում է սեղան՝ նախաճաշի համար: Լսում է մի քանի տղամարդկանց ձայներ, որոնք երգում են. «Ում Աստուած լաւ շնորհք կամի լալտներ... Մի երգեցիկ միութիւն անցնում է տան մօտով: Օրիորդ Աննա Մառ, խաղողով լի մի կողով կռնից կախ, բարձրանում է պարտիզից պատշկամբը, նա կանգ է առնում, ապա կանջ է դնում երգեցողութեանը և լետոյ, ձեռքով աչքերը արեգակի լոյսից պաշտպանելով, նայում է լճի վրայից դէպի հեռուն: Երգեցողութիւնը քանի գնում, նուազ է լսում: Աննան ներս է մտնում: Նա հագած է կարճ թեւերով առաւօտեան սև զգեստ, իսկ գլխին ու վզին գցած է ասեղնազործ թաշկինակ: Կրծքին՝ մի փնջիկ աշնանային զոյնզգոյն տերեւներից:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բարի լոյս, օրիորդ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Կողովը մի կողմ ե դնում, շտապով մօտենում է տիկին Ֆօկերատին եւ համբուրում նրա ձեռքը): Բարի լոյս, մայրիկ Ֆօկերատ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այսպէս կանուխ արդէն ոտքի վրայ, սիրելի օրիորդ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Մենք խաղող էինք քաղում, պ. Յոհաննէսը և ես:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Հէնց ամենալաւ ժամանակն է: (Կողովից խաղողի մի փանի հասալսուղների համը տեսնելով): Էլ աւելի քաղցրանալու չէ:—Իսկ ձեզ համար ցուրտ չէ, օրիորդ: (Մաս-

\*) «Մուրճ», №№ 3, 4.

ներով շօշափում է Աննայի մերկ ձեռքը): Այդպէս թեթեւ... Ինձ թւում է, որ այսօր բաւականին զով է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Խօսակցութեան ժամանակ խնամով հանում է ողկոյզները եւ դնում փայտի ափսէի վրայ): Այն, զով է—Բայց ինձ համար այդ ոչինչ,—Ես ցրտին սովոր եմ—Օրն աննման է:—Լճի մէջ այն ցիցերը—գիտէ՞ք այն ցիցերը, որոնցից կապում են նաւակները—այսօր վաղ առաւօտեան բոլորովին սպիտակել էին եղեամբից:—Այդ շատ տարօրինակ էր թւում: Առհասարակ այստեղ հիմնալի է:—Կարող եմ ձեզ այժմ մի քիչ օգնել, մայրիկ Ֆօկերատ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Տուէք ինձ, խնդրեմ, չաքարամանը:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Դնում է շաքարամանը սեղանի վրայ: Տակաւին կորացած սեղանի վրայ եւ մի կողմ նայելով): Դուք ինձ վրայ չէք բարկանում, որ ես ձեզ՝ մայրիկ Ֆօկերատ եմ կանչում:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Ծիծաղում է): Ա՛հ, ինչո՞ւ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես ինչպէս բախտաւոր եմ, որ դուք ինձ թոյլ էք տալիս այդ: (Յանկաւրձ եւ ջերմ համբուրում է տիկին Ֆօկերատին): Ա՛խ, ես ձեզնից առհասարակ այնքան շնորհակալ եմ, որ դուք ինձ թոյլ էք տալիս՝ այստեղ լինելու:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այդ ինչ ասելու բան է, օրիորդ Աննա:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես ինձ շատ երջանիկ եմ զգում ձեր ընտանիքում: Դուք բոլորդ այնպէս սիրալիր էք դէպի ինձ: Դուք առհասարակ բոլորդ էլ լաւ մարդիկ էք:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ինչպէս չէ... Դուք ձեր չորերի վրայ ամառնաթել էք բերել: (Նա վերցնում է Աննայի շորերից կպած սարդոսայցները):

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես չը գիտէի, որ մարդ կարող է այդքան երջանիկ լինել ընտանիքի մէջ: Մինչև այժմ այդ ամենը ինձ անծանօթ էր:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Իե՛ռ եւս շարունակելով վերցնել սարդոսայցները): Այդ տեսակ բան չեն ասիլ, աչքով կը տաք, օրիորդ:—Ապասեցէք ահա այստեղ ես... Կարծես իսկական թեղեր լինեն:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Միթէ դուք հաւատ չունէք, մայրիկ Ֆօկերատ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ո՛չ, ո՛չ, սիրելիս: Դուք ճշմարիտ էք ասում. ողորմած Աստուած շատ գթառատ է դէպի մեզ: Բայց այնուամենայնիւ ամենը ուղիղ այնպէս չէ, ինչպէս կարող էր լինել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ես այդ չեմ հասկանում... ախր դուք բոլորդ... Ախր ո՛չ, այդ տեսակ բան չը պէտք է ասէք:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ո՛հ, ո՛հ, Դուք իրաւացի էք, Հարկաւոր չէ տրտնջալ: (Փոխելով խօսքը): Այժմ շատ լաւ է, որ դուք մեզ մօտ էք: (Խորհրդաւոր): Յոհաննէսի համար էլ դուք մի բարի ոգի էք:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Շփոթուած. գոյնը փոխում է: Յանկարծ եւ կրակոս): Ուրեմն իրաւ դուք ինձ մի քիչ համակրում էք:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ես ձեզ մինչև անգամ շատ եմ սիրում, օրորդ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Բայց ո՛չ այնպէս, ինչպէս ես ձեզ: Ինչպէս հարազատ մօրս եմ ես ձեզ սիրում: (Դասարկ կողովը վերցնելով, կրկին պարեզ գնալու դիտարկութեամբ): Պարոն Յոհաննէսը նոյնպէս բարի սիրտ ունի, խիստ փափուկ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ինչպէս թէ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Հէնց ընդհանրապէս—Երէկ փողոցում օրինակ, հանդիպեցինք մի հարբած մարդու: Այդ ժամանակ երեսնաները վերադառնում էին ուսումնարանից: Չափահաս մարդիկ էլ ասեմք հանգիստ չէին տալիս նրան: Միւզգէլեան ամբողջիկի մօտ հաւաքուել էր խուռն ամբոխ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այո, այո. նա այդ տանել չէ կարող: Այն ժամանակ արդէն նրան դժուար է պահել: Այդ բնաւորութիւնը նրան շատ անսխրոթութիւնների պատճառ է եղել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այդ դուք լաւ չէք համարում, մայրիկ Ֆօկերատ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Լաւ:—Ախ... ի հարկէ, ինչո՛ւ չէ: Այո, նա շատ բարի տղայ է:—Բայց եթէ լաւ մտածենք, ինչ օգուտ այդ ամենից: Ի՞նչ օգուտ այդ բոլոր բարութիւնից: Բացի այդ, որքան էլ բարի լինի, այնուամենայնիւ Աստուծուց երես է դարձրել... Այդ բոլորովին հեշտ չէ: Այդ կարող էք անշուշտ հաւատալ, օրիորդ, մի մօր համար... Ծնողների համար—որոնք, կարող եմ ասել, իրանց սրտի արիւնը չեն խնայել՝ իրանց որդուց մի բարեպաշտ քրիստոնեայ կրթելու համար: (Խնչում է, որպէս զի իր վրդովմունքը ծածկի): Անպիտան հարբուխ: Ամբողջ օրը ինձ տանջում է... (Զբաղուելով, փոփ սրբելով, քիչ լուսնիւնից յետո): Նա բարի է, այո: Այդ բոլորը շատ լաւ է և գեղեցիկ, բայց հէնց այդ է կրկնապատկում ցաւս: Եւ տեսնում էք, թէ ինչպէս նա տուժում է. նրա գործունէութեան մէջ բնաւ աջողութիւն չը կայ: Միշտ և յաւիտեան անհանգստութիւն և շտապութիւն: Միշտ մի կատարեալ որսորդական տագնապ: Գէթ մի բան էլ է դուրս գար այդ բոլորից: Բայց մարդ տեսնում է, որ նա առաջ չէ գնում:—Սակայն ինչպէս էր նա առաջ: Մի երեխայ... մի զարմանալի երեխայ էր նա: Դեռ յի-

դուժ եմ, պատուօր Շմիդէլը... ամենքը միայն դարմանում էին: Տասներեք տարեկան հասակում երկրորդ դատարանում էր: Տասնութ տարեկանում աւարտեց գիմնազիան—իսկ հիմա Հիմա համարեա բոլորը նրա առաջն են տուել, որոնք նրա կէսի չափ ընդունակ չէին, պաշտօններում շատ առաջ են գնացել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Բայց իսկապէս այդ շատ բնական է:—Այդ միայն ապացուցանում է, որ պ. Յոհաննէսը մինչև հիմա եղածից տարբերուել է ուզում: Նա չէ ցանկանում հարթած ճանապարհով գնալ: Պարոն Յոհաննէսը պատկանում է այն մարդկանց թուին, որոնք նոր ճանապարհներ են որոնում:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բայց դրա համար ոչ մի մարդ բան չէ տալիս, օրինորդ Աննա Ինչ օգուտ որ նա այնքան իրան մտնում է: Հարիւրապատիկ աւելի ես կ'ուզենայի որ նա մի հասարակ գիւղացի լինէր—կամ այգեպան, կամ թէկուզ մի որ և է պաշտօնեայ, կամ մի այլ բան—միայն թէ չը լինէին նրա այդ անվերջ մանրակրկիտ որոնումները... հն, օրորդ: Ներեցէք որ փշագնում եմ ձեր դուարթ տրամադրութիւնը: Ինձ երբեմն այդպիսի մարքեր են պաշարում: Երբեմն այնպէս է լինում որ թւում է, թէ այլեւ անկարող ես տանել այդ բոլորը: Իսկ յետոյ դարդ ես անում, դարդ անում ու ասում. «Աստուած ողորմած է»:—Այո, այո՛ Ծիծաղեցէք, ծիծաղեցէք: Այդպէս ահա հին կարծիքների մարդ եմ ես և դրանցից ես յետ չեմ կանգնիլ: Նրանից, որ վերևում է—Նրանից ոչ մի ոյժ աշխարհում չէ կարող ինձ բաժանել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այդ ես էլ չեմ ուզում: Եւ ես չեմ էլ ծիծաղում, մայրիկ Ֆոկերատ: Բայց տեսնում էք. դուք ինքներդ էլ արդէն նորից ուրախացաք: Գնանք: Չէք ուզում Պատշկամբի վրայ հրաշալի է:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ, Ո՛չ, ոչ: Ես կը մրսեմ: Գործ էլ տեսեմ: Գնացէք մենակ—և բերէք ձեզ հետ Յոհաննէսին: Նախաճաշը պատրաստ է: (Օր. Աննան գնում է):

Մինչդեռ տիկ. Ֆոկերատը սրբում է կահ-կարասիքի փողին, լսում է Քմբուկների և սրինգների ձայներ: Տիկ. Ֆոկերատը շտապում է դէպի պատուհանը: Գործիքների ձայները թուլանում են և լռում: Տիկին Կէթէն դուրս է գալիս ննջարանից առատեան զգեստով:

ՏԻԿ. Կէթէ. (Յոգնած): Շատ աղմկալի է կիրակի օրերը:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այդ մարմնամարզների մի խումբ է Բերլինից, սիրելի Կէթէ: Փառաւոր մարդիկ են: Բարի լոյս, հոգիս: Նո՛ւ... Ընչպէս հանգստացար, զաւակս: Լա՛ւ: Ուղիղն ասած՝ այնքան էլ լաւ չէ տեղդ:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Փոքրիկը երկու անգամ զարթեց: Եւ ես երկար չը կարողացայ քնել: Սպասիր, մայրիկ, ես պէտք է լաւ կըռաղատեմ... և պէտք է մտածեմ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Չաւակս, դու պէտք է արդէն վերջ դնես և թողնես որ ծծմայրը մենակ քնի ֆիլիպպի հետ:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. (Թեքել յանդիմանութեամբ): Ախ, մայրիկ, դու գիտես որ...

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Բայց ինչո՞ւ չը լինի այդպէս:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Դու գիտես որ ես այդ չեմ անիլ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Դու վերջ ի վերջոյ ստիպուած չես լինի այդպէս անել, Կէթէն:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. (Գրգռուելով): Ինչ էլ լինի, ես նրանից չեմ բաժանուի: Ֆիլիպպիկը իմ երեխան է: Այդպիսի փոքրիկ երեխային առանց մօր...

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Բայց, զաւակս, հոգիս, քաւ լիցի, ո՞վ է այդպիսի բան ասում: Կայ ես... քեզ համար մի բան կը բերեմ... սուրճ... մի կտոր հաց իւղով... կամ...

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. (Սեղանի առաջ վաստակաբեկ նստած): Ախ, հա, խնդրում եմ: (Փոքր լուսիւնից յետոյ, երբ տիկ. Ֆոկերասը հացին իւղ է ֆուռ, Կեթէն տարուհակում է): Իսկ Յոհաննէսը ո՞ւր է:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Նրանք խաղող են քաղում—նա և օրինորդ:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. (Ծնօթ ափի վրայ դնելով ծոր տալով ասում է): Օրինորդը շատ սիրելի է: Այդպէս չէ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Պէտք է ասեմ, որ ես էլ եմ նրան հաւանում:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Տեսնո՞ւմ ես, մայրիկ. իսկ դու միշտ այնպէս վատ էիր խօսում ազատագրուած կանանց մասին:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Ծիշտ ես ասում: Իսկապէս ես պէտք է խոստովանուեմ...

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. (Ձգձգելով): Այնպէս պարզ և կանաչի: Ձանձրալիութեան հետքն անգամ չը կայ:—Ձը նայած որ նա այնքան շատ գիտէ և շատ խելօք է: Այդ ես շատ վայելուչ եմ գտնում: Այդպէս չէ, մայրիկ: Նա բնաւ չէ ուզում փայլել իր գիտութեամբ:—Յոհաննէսի տեղ ես այժմ շատ ուրախ եմ:—Դու չես գտնում, մայրիկ. նա այժմ միշտ այնպէս ուրախ է:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. (Չարմացած): Այո, այո: Ծիշտ ես ասում: Արդարև նա այժմ մի քիչ փոխուել է:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Ուղիղ չէ, մայրիկ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Գիտես ինչու, որովհետև նա այժմ ունի մէկը, որի առաջ նա կարող է իր ուսած բաները երևան հանել:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Այդ շատ կարևոր է նրա համար:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այո, այո. շատ կարելի է:

#### Դադար

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Շատ բաներում ես պէտք է համաձայնում եմ օր. Աննայի հետ: Նա այս օրերին ասում էր. մենք կանայքս գտնուում էինք ստորացած դրութեան մէջ: Եւ նա բոլորովին արդարացի է: Այդ ես հարիւր անգամ զգացել եմ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Է՛հ, այդ ինձ չէ անհանգստացնում: Գիտե՞ս—առհասարակ այդ բաներից նա չը պէտք է ինձ նման հին և փորձուած կնոջ հետ խօսի: Եւ այդ նա լաւ հասկացաւ, որ այդպիսի հասկացողութիւնների համար ես շատ եմ պառաւել և շատ բան է գլխովս անցել:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Բայց նա այնուամենայնիւ ուղիղ է ասում, մայր: Արևի պէս պարզ է, որ նա իրաւացի է:—Մենք իսկապէս իրօք մի անարգուած ցեղ ենք:—Մտածիր հէնց այն որ մեր օրէնքներում կայ մի յօդուած—այդ նա երէկ պատմեց—որով տղամարդը դեռ այժմ էլ իրաւունք ունի իր կնկան չափաւոր կերպով մարմնական պատժի ենթարկել:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այդ ես չը գիտեմ: Դրա մասին ես չեմ կարող ոչինչ ասել: Թէ՛ն այդ այնքան էլ վատ չէր լինի: Բայց, սիրելի Կէթէ, եթէ ինձ սիրում ես, թող դու այդ նոր պատմութիւնները, Դրանք մարդկանց միայն չիթում են: Այդ խըլում է միայն հանգստութիւնը և խաղաղութիւնը: Սպասիր, զաւակս, ես իսկոյն սուրճ կը բերեմ քեզ համար: Հա՛, սիրելիս, այդ է իմ կարծիքը: (Գնում է):

ՏԻԿ. ԿԷԹԷՆ նստած է նախաճաշի սեղանի առաջ, ծնօտը ձեռքի վրայ դրած, արմուկները սեղանի տախտակի վրայ: Յանկարծ տան մօտով անցնում են Յոհաննէսը և օր. Աննան բարձր խօսելով և ծիծաղելով: ՏԻԿ. ԿԷԹԷՆ սարսափահար է լինում, դողդողում և բարձրանում է տեղից, որպէս զի կարողանայ աչքերով հետեւել զոյգին: Նրա հայեացքը լի է երկիւղով, նա շնչում է ծանր: Ապա լսում է՝ ինչպէս տիկ. Ֆօկերատը աղմկում է սրճամանով: Դրանից լետոյ իսկոյն երևում է նա և գտնում է Կէթէին դեռ նոյն դիրքի մէջ սեղանի առաջ, ինչ դրութեան մէջ նրան թողել էր:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Սուրհր ձեռից): Այ այսպէս:—Հիմա խմիր և կաղզուրուիր:

Օր. Աննան և Յովհաննէսը մտնում են պատշկամբից:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Լաւ արեք որ եկաք:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Դուռը բաց քողմելով): Թողնենք բաց: Արևը արդէն սաստիկ տաքացնում է:—Օրիորդ, դուք ձեզ սաստիկ վերաւորեցիք:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Դուրս հանելով խաղողի մի փանի երկար որբեր): Օ՛, ոչ, չնչին բան է: Շատ թաց էր, ես էլ, մկրատը ձեռքիս սահեցի և ընկայ: (Շտապով մօտենում է Կեթիին, վերցնում է նրա երկու ձեռները եւ համբուրում հակասք): Բարձրոյս, տիկին Կէթէ:—Ո՛ւու, ինչպէս սառն են ձեռները... ինչո՞ւ են սառը ձեր ձեռները: (Շփելով տաքացնում է նրա ձեռները):

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Յետեւից մօտենալով համբուրում է Կեթիի բութը): Բարի լոյս, Կէթէ: (Կօմիկական զարմանքով): Ահ, Տէր Աստուած, այս ի՞նչ է դարձեալ քո դէմքը: Սարսափելի է: Բոլորովին ինչպէս մի հիւանդ ճտիկ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Բայց դուք ցուրտ բերիք ներս: Իսկապէս պէտք է շուտով սկսել վառել:—Դէ այժմ նստեցէք: (Բոլորի համար էլ սուրն է անում):

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Սեղանը զարդարելով խաղողի վագերով):—Մի փոքր էլ զարդարանք:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Հրաշալի է:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Նայելով): Այժմ ինքներդ դատէք. ինչպիսի տեսք ունի օրիորդ Աննան այսօր, և ինչպէս էր նա մի եօթ օր առաջ, երբ նա եկաւ այստեղ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այստեղ ինձ շատ լաւ է գալիս: Ես պէտք է շուտով գնամ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Իսկոյն երեսում է գիւղական օդի ազդեցութիւնը:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Իսկ նա ո՞վ էր որ այն ժամանակ հակառակում էր ու հակառակում...

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Տեսնես հիմա ի՞նչ է անում հայրիկը:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Երեւի սաստիկ տխրում է առանց քեզ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Էհ, նա գործ ունի: Զմեռնացանը թէև վերջացել է, բայց նա գրում է ինձ թէ կարող ես մնալ, մինչև որ հարկաւոր կը լինես այդտեղ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Նա է գալու քեզ տանի, մայրիկ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՍ. Այո, երբ ես նրան գրեմ, կը գայ: (Օր. Աճճի): Նա ուրախութեամբ օգտւում է ամեն մի առիթից, երբ խաներին նորից տեսնելու համար, իսկ այժմ էլ նաև իր թոռնիկին: Ոչ, պէտք է տեսնէիք, թէ ի՞նչ էր անում նա, երբ ստացուեց ձեր հեռագիրը՝ թէ առողջ տղայ է ծնուել: Նա ուրախութիւնից ուղղակի գփւում էր:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Բարձր հայրիկ: Իսկապէս դու պէտք է շուտով շտապես վերադառնալ նրա մօտ: Մեր կողմից շատ եսական կը լինէր...

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ի՞նչ լաւ, թէ Աստուած սիրես... Նախ  
և առաջ դեռ քո թշկերը մի լքցուեն:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Չէ որ ես էլ դեռ այստեղ եմ: Ի՞նչ էք կար-  
ծում: Ես տնտեսութիւն էլ գիտեմ: Եւ Բնչպիսի կերակուրներ  
կը պատրաստէի ձեզ համար: Բ՛նէն ուսուական: Բօրը կամ փաւ:

Բոլորն էլ ծիծաղում են:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Ակամայ փութկոտութեամբ): Ո՛չ, ոչ, Ի՞նչ  
էլ լինի, ես չեմ գնալ:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Եթէ իսկապէս քեզ համար ոչինչ, սիրելի  
մայրիկ...

Դադար:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Հապա մեղրը տաս, Կէթիկ:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. Ահա գալիս է Բրաունը:

Բրաունը վերարկով, գլխարկով, հովանոցով և ճանապարհորդա-  
կան պայուսակով, կռն տակին գիրք: Դէմքի վրայ ձանձրութի արտա-  
յայտութիւն: Յոգնած և թուլ քայլուածք:

ԲՐԱՈՒՆ. Բարև:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Ո՞ւր և այդքան վաղ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Անձեռոցիկով մի բան է քնում):

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Մեղու է, մայրիկ: Մի խփիր, մի խփիր:

ԲՐԱՈՒՆ. Ուզում էի Բերլին գնալ՝ ներկեր գնելու: Դժ-  
բախտաբար ուշացայ գնացքին:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Է՛հ, այդ քեզ յաճախ է պատահում:

ԲՐԱՈՒՆ. Ի՞նչ կայ, վաղը կը գնամ, մէկ չէ:

ՏԻԿ. ԿԷԹԷ. (Բարձրացնում է ձեռները, կարծես մեղուն  
պստում լինէր նրա պնակի վրայ): Մեղրի հոտ է առել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ուրիշ գնացք չը կայ: (Նայում է իր կրծքի  
վրայ եւ սպառնայով ասում): Մեղուիկ, մեղուիկ:

ԲՐԱՈՒՆ. Այդ գնացքները ինձ համար շատ թանկ են: Ես  
գնում եմ միայն բանուորական գնացքով:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Իսկ դրանք շատ կանուխ են մեկնում:—Ասած  
ինձ: Դու դեռ կարողանում ես նկարել:

ԲՐԱՈՒՆ. Առանց ներկերի: Ո՛չ:

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Բրէ՛օ, Բրէ՛օ: Էլի դու ծուլացար:

ԲՐԱՈՒՆ. Մի օր աւելի վաղ կամ աւելի ուշ հոչակուած,  
մէկ չէ... Է՛հ, այդ ամբողջ նկարչութիւնն էլ առհասարակ...

ՅՈՀԱՆՆԵՍ. Աւելի լաւ է շահմատ խաղալ, այդպէս չէ:

ԲՐԱՈՒՆ. Դու այդ չես հասկանում: Քո ծովդ նաւահան-  
գիստ չունի, սիրելիս: Դու ապրում ես առանց պառւզների:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ահ, միթէ այդ կարելի բան է...

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Վեր է բռնում եւ նշում): Պիծակ, պիծակ:

Բոլորն էլ անձեռոցիկներով խփում են տիկին Ֆօկերասի կողմը:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Թառ գնաց:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Կրկին նստելով տեղը): Անպիտան ա-  
րարած:

Բոլորն էլ նստում են:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Մօտեցիր, նստիր:—Այդ ի՞նչ կայ մօտդ:

ԲՐԱՈՒՆ. Ուզում ես խմանալ: Հետաքրքրական բան է:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Լաւ, նստիր և դեռ մի քիչ նախաճաշիր:

ԲՐԱՈՒՆ. (Նստում է եւ Յոհաննէսին ցալիս զիրքը: Յոհան-  
նէսը քերքում է): Մեծ ուրախութեամբ: Ես հազիւ հազ կարո-  
ղացայ մի բան ուտել... Բաց արա այդտեղ—Գարշինի «Նկա-  
րիչները»...

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Թերթելով): Էլ ի՞նչ բան ես գտել:

ԲՐԱՈՒՆ. Հանա, քեզ համար մի բան:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այո, այդ մի շատ լաւ պատմուածք է: Դուք  
դեռ ծանօթ չէք նրա հետ:

ԲՐԱՈՒՆ. Ոչ: Միայն այսօր առաւօտեան անկողնումս  
սկսեցի կարդալ: Հէնց այդ պատճառով էր, որ չը հասայ դը-  
նացքին:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Հիմա դուք Բեաբինինի թէ Դէգօլի կող-  
մէն էք:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Յամենայն դէպս այժմ դու աւելի կարդալու  
կողմն ես քան նկարելու:

ԲՐԱՈՒՆ. Աւելի լաւ է ասես ներկայ վայրկեանում ոչ  
կարդալու, ոչ էլ նկարելու կողմը: Կարգա Գարշինի այդ պատ-  
մուածքը, մի լաւ գլուխդ կոտրիր վրան և կը տեսնես, որ այժմ  
աւելի կարկոտ բաներ կան, քան աշխարհիս բոլոր նկարչու-  
թիւնները և շարահիստութիւնները:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ուրեմն դուք Բեաբինինի կողմն էք:

ԲՐԱՈՒՆ. Բեաբինինի: Օ՜ո—գիտէ՞ք... այդ ես չեմ կարող  
այդպէս բացորոշ ասել:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Իսկապէս ի՞նչ է այդ պատմուածքի իմաստը:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Դուքսն են բերուած երկու նկարիչներ. մէկը  
պարզամիտ, միւսը. այսպէս կոչուած, խորհող նկարիչ: Պարզամի-  
տը ինժեներ էր և դառել է նկարիչ: Խորհողը թողնում է նը-  
կարչութիւնը և դառնում ուսուցիչ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ինչո՞ւ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Նրան թւում է որ ներկայումս աւելի կարևոր է ուսուցիչ լինել:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ինչպէս է նա դալիս այդ եզրակացութեան:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Վերցնում է գիրք, բերքում): Սպասէք:—Աւելի լաւ է ես ձեզ կարգամ այդ տեղը.—Ահա. Դէղօվը, նախկին ինժեները, տանում է Րեաբինին չոգեկաթսանների գործարանը: Կաթսանների մէջ աշխատող մարդիկ մի քանի ժամանակից յետոյ սովորաբար խլանում են մուրճի հարուածների սոսկալի աղմուկից: Այդ պատճառով Ռուսաստանում ուրիշ բանուորները դրանց անուանում են խուլաբլորներ: Ահա մի այդպիսի խուլին ցոյց է տալիս նրան Դէղօվը աշխատանք կատարելիս (Նա կարդում է): «Ահա նա նստած է իմ առջև կաթսայի մութ անկիւնում, ամբողջապէս կծկուած, ցնցոտիներով ծածկուած, յոգ-նածուծիւնից չնչսպառ... նրա կապտակարմիր դէմքի վրայ... քրափնքը հոսում է, թափուելով... նրա տանջուած, լափս և ներս ընկած կրծքի վրայ»...

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Բայց ինչո՞ւ են նկարագրում առաւելապէս այդպիսի սարսափելի բաներ: Ոչ որի այդ չի ուրախացնիլ: ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Ժպտալով ու քննութեամբ շոյելով իր մօր գլուխը): Մայրիկ, սիրելի մայրիկ. միթէ միշտ պէտք է ուրախանալ:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այդ ես չեմ աւուս: Բայց արուեստը չէ որ պէտք է զուարճութիւն պատճառի:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Արուեստը շատ աւելին պէտք է տայ, քան զուարճութիւն:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Րեաբինինը ես չէ զուարճանում: Նա իր հոգու խորքերում ցնցուած է և տալնուվրայ եղած:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Մտաբերիք հէնց գիւղատնտեսութիւնը, սիրելի մայրիկ: Այնտեղ էլ պէտք է իւրաքանչիւր տարի արօրով տալնուվրայ անել գետինը, որպէս զի այնտեղ նոր հունձ բունի:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Րեաբինինի մէջ էլ, օրինակ, աճում է ինչ-որ նոր բան: Նա ասում է իրան. քանի որ գոյութիւն ունին դեռ այդպիսի տանջանքներ, յանցանք է անել մի այնպիսի բան, ինչ որ անմիջապէս նպատակ չունի նուազեցնել այդ տանջանքները:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Տանջանքը միշտ եղել է:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Բայց ուսուցիչ դառնալու միտքը այդ դէպքում բաւական անաջող է:

ԲՐԱՌԻՆ. Ինչո՞ւ: Միթէ այդ աւելի օգտակար չէ քան պատկերներ նկարելը կամ գրքեր գրելը:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Թէ որքան բարձր ես գնահատում քո աշխա-

տանքը, այդ քո գիտենալու բանն է: Ինչ վերաբերում է ինձ, ես ընտել մտադիր չեմ նսեմանցել իմ գործունեութիւնը:

ԲՐԱՌԻՆ. Դու չես ուզում խոստովանուել այդ բանում, իսկ ես խոստովանում եմ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ի՞նչ բանում: Ինչո՞ւ ես չեմ խոստովանում: ԲՐԱՌԻՆ. Հէնց այն:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ի՞նչ:

ԲՐԱՌԻՆ. Որ քո բոլոր գրութիւնները նոյնքան աննպատակ են, ինչպէս...

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ի՞նչ գրութիւններս:

ԲՐԱՌԻՆ. Հէնց քո այդ փսիւփօթիգիօլօգիականները:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Բարկացած): Դրանց մէջ դու բան չես հասկանում:

ԲՐԱՌԻՆ. Իսկի չեմ էլ հետաքրքրւում:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Լսիր. եթէ այդպէս է, դու ողորմելի անուամբ մէկն ես, և կանգնած ես զարգացման այն աստիճանի վրայ...

ԲՐԱՌԻՆ. Այո, այո, դարձեալ պարծեցիր քո դպրոցական իմաստութեամբ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ես թքում եմ դպրոցական իմաստութեան վրայ. դու այդ շատ լաւ գիտես: Բայց յամենայն դէպս պարզ է...

ԲՐԱՌԻՆ. Այդ դու հարիւր անգամ ես ասել, բայց այնուամենայնիւ գիտական մեծամտութիւնը ցցւում էր քո բոլոր ճեղքերից: Է՛հ, լաւ է առհասարակ չը խօսենք դրա մասին: Դրանք փափուկ խնդիրներ են, թողնենք ամեն մէկը վճռի ինքն ու ինքը:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ինչո՞ւ ես փափուկ:

ԲՐԱՌԻՆ. Աւելորդ է վիճել: Դու միշտ իսկոյն այնպէս բորբոքւում ես, բարկանում և...

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ձէ, չէ. արտայայտիր, սիրելիս, արտայայտիր պարզ:

ԲՐԱՌԻՆ. Ա՛խ, անմիտ բան է: Իսկապէս աննպատակ է: Ամեն մէկը թող մտածի և վարուի, ինչպէս ուզում է:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Այո, ուրեմն քո կարծիքով ես վատ եմ վարւում:

ԲՐԱՌԻՆ. Ո՛չ աւելի վատ, քան բոլոր ուրիշները: Դու էլ կոմպրոմիսի մարդ ես:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ներքի, եթէ ես ասածիդ ոչինչ չը պատասխանեմ—Այդ բանը ինձ ուղղակի ձանձրացրել է: (Ընդհատելով զրգուտած): Բանն ահա ինչու՞մն է: Դուք, բարեկամներ, արմատական ֆրազներ էք վեր թակում, իսկ ես մի անգամ ընդ միշտ ասել եմ, որ այդ բանում ես ձեզ հետ չը կամ. հէնց այդ պատճառով էլ ես կոմպրոմիսի մարդ եմ համարւում:

ԲՐԱՌԻՆ. Այդ դու ես այդպէս ասում, իսկ բանը այլ կերպ է. երբ մենք ուրիշներս մեր դադափարներով համարձակ առաջ էինք քայլում, դու մեր դէմ էիր և պաշտպանում էիր բալորը, ինչ որ հին է և անցրած իր կեանքը. եւ այդ պատճառով էլ քեզինք հեռացրիր քո բարեկամներէդ և մնացիր առանձնացած: ՏԻԿ. Կէթէ. (Հանգստացնելով): Յոհանէս:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Բարեկամներին, որոնց ես հեռացրի ինձ-նից... այդ բարեկամներէ վրայ, անկեղծ ասած... թքում եմ:

ԲՐԱՌԻՆ. (Բարձրանում է տղից): Դու թքում ես նրանց վրայ: (Նայելով Աննային): Այդ որ ժամանակից, Հանս:

ՏԻԿ. Կէթէ. (Քիչ լուրթիւնից յետոյ): Դուք ուզում էք գնալ, պարոն Բրաուն:

ԲՐԱՌԻՆ. (Վիրաւորուած, անտարբեր տոնով): Այո, ես դեռ գործ ունեմ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Բարեսրտեամբ): Յիմարութիւն մի՛ բնիր:

ԲՐԱՌԻՆ. Ո՛չ, լուրջ եմ ասում:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Եթէ այդպէս է, գնա արա, ինչ որ անկարող ես յետաձգել:

ԲՐԱՌԻՆ. Յոհանութիւն: (Գնում է):

#### Դադար:

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Սկսում է հաւաքել ամանները): Չեմ հասկանում... միշտ ձեռք բանն ու գործը այդ Բրաունն էք չի-նել: Պէտք է խոստովանուեմ. ես նրան շատ էլ չեմ հաւանում:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Բարկացած): Մայր: Ի սէր Աստուծոյ...

ՏԻԿ. Կէթէ. Բայց իսկապէս Բրաունը քեզ հետ ազնուաբար չէ վարուում, Հանսէս:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Տիկիներ. խնդրում եմ մի՛ խառնուէք իմ մասնաւոր գործերում:

Կրկին լուրթիւն: ՏԻԿ. Ֆոկերատը հաւաքում է սեղանը: Տիկին Կէթէն վեր է կենում:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Կեքէին): Ո՞ւր ես գնում:

ՏԻԿ. Կէթէ. Երեխային լողացնեմ: (Բռնի ժպտալով գլուխ է տալիս օր. Աննային եւ գնում մնջարանը):

ՏԻԿ. Ֆոկերատը ամանների մի մասը դնելով մատուցարանի վրայ, ուզում է գնալ. Այդ ժամանակ դրսի դուռը մի քիչ բացում է և երևում է մի մանրավաճառ կին, որ կանչում է.

«Կանաչի կամփ»::

ՏԻԿ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Պատասխանում է): Գալիս եմ: (Գնում է դրսի դռնով):

## Մի քիչ դադարից յետոյ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Վեր է կենում, լարում է իր ժամացոյցը): Այժմ—հիշող ժամի քանիսը կը լինի: (Դիմում է Յոհաննէսին, որ նսած է մօայլ տալարում): Հիմա, պարոն դօկտօր— Կամացուկ երգում է «Brüderlein fein» եղանակը չարաննիութեամբ նայում է Յոհաննէսի վրայ: Երկուսն էլ չեն կարողանում ծիծաղները պահել):

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Կրկին լուրջ, հառաչում է): Ախ, օրիորդ Աննա: Դժբախտաբար այդ ամենը շատ լուրջ բան է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Չարաննիութեամբ մասով նրան սաստելով): Իսկ դուք մի ծիծաղէք:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. (Կրկին ծիծաղում է, յետոյ լուրջ): Ոչ իրօք: Դուք չը գիտէք թէ ինչ է ծածկուած Բրաունի յայտնածները տակ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Դուք դեռ չէք լսել՝ ինչպէս եմ ես նուագում դաշնամուրի վրայ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ո՛չ, օրիորդ:—Բայց ես կարծում եմ որ դուք առհասարակ չէք նուագում:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ո՛չ, ի հարկէ: Ես միայն կատակ էի անում: —Իսկ այսօր առաւօտ զբօսնելով եմք նաւակով:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Իսկն ասած ես ոչ մի բանի հաճոյք չեմ գգում:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Բարեկամաբար սաստելով): Պարոն դօկտօր, պարոն դօկտօր. միթէ կարելի է այդպէս անձնատուր լինել տրամութեան:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Ես չեմ հասկանում, թէ ինչպէս Բրաունի պէս մի մարդ...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ուրեմն դեռ ևս Բրաունը: Միթէ արդարև նրա խօսքերը այդպիսի խոր տպաւորութիւն են թողել ձեզ վրայ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Օրիորդ: Այդ հին պատմութիւններ են, նա իր խօսքերով նորից շարժեց իմ մէջ և...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Պէտք է հանգիստ թողնել, պարոն դօկտօր, հին պատմութիւնները: Քանի յետ նայես, առաջ չես գնալ:

ՅՈՀԱՆՆԷՍ. Դուք կատարելապէս իրաւացի էք: Ուրեմն թողնեմք այդ:—Բայց և այնպէս հետաքրքիր է, թէ այդ ինչո՞ւ սովորաբար խելօք մարդիկ միշտ նոյն սխալն են կրկնում ամբողջ տարիների ընթացքում: Չէ որ նա բոլորովին լուրջ էր խօսում: Նրա աչքում իմ փիլիսոփայական աշխատանքը մի չինչ ու անպէտք բան է: Կարող էք այդ երևակայել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Պատահում են այդպիսի մարդիկ:

ՅՈՂԱՆՆԷՍ. Պէտք է հասարակական գործիչ լինել, աղ-  
մուկ հանել, իրան արձատուական ձեռքներ: Չէ կարելի պատկ-  
ուել եկեղեցում, նոյն իսկ յարգելով հարսնացուիդ, որ դաս-  
տիարակուած է եկեղեցական հոգով: Առհասարակ ոչինչ չը պէտք  
է ուշադրութեան առնել, իսկ եթէ մէկը ինձ նման փակուած  
չորս պատերի մէջ գիտնական խնդիրներով է ապրում, նա իր  
բարեկամների աչքում մի մարդ է, որ իր իղէալներին դաւա-  
ճանել է: Միթի այդ տարօրինակ չէ, օրինորդ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ահ, պարոն դօկտօր, այդքան մեծ նշանա-  
կութիւն մի տուէք այն բանին, ինչ որ ձեր բարեկամները ա-  
սում են: Եթէ ձեր հայեացքները կարող են ձեզ բաւականու-  
թիւն տալ,—էլ մի վրդովուէք, որ ուրիշներին նրանք չեն գո-  
հացնում: Ընդհարումները սպառում են մարդկանց ոյժերը:

ՅՈՂԱՆՆԷՍ. Ախ, ո՛չ, ո՛չ, ի հարկէ ոչ: Ես անշուշտ այլ  
ևս ուշադրութիւն չեմ դարձնի և ինձ չեմ տանջի այդ բաներով:  
Ով չէ հաւանում,—ինքը գիտէ: Ես ոչնչով չեմ կարող նրան օգ-  
նել: Թէ և այնքան էլ հեշտ բան չէ միշտ անտարբեր մնալ: Մե-  
ծանում ես ընկերներիդ հետ. սովորում ես որ քեզ գոնէ մի քիչ  
գնահատեն ու յարգեն:—Եւ երբ այլ ևս չես զգում այդ յարգան-  
քը, կարծես յանկարծ ստիպուած լինես չնչել մի օղաղուրկ տա-  
րածութեան մէջ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Բայց դուք, պ. դօկտօր, չէ որ ընտանիք ու-  
նէք:

ՅՈՂ. Իրօք: Ի հարկէ: Այսինքն... Ո՛չ, օրինորդ Աննա,—  
Ես գիտեմ որ դուք ինձ կը հասկանաք: Դրա մասին մինչև այժմ  
ես դեռ ոչ ոքի բան չեմ ասել: Դուք ի հարկէ գիտէք ինչպէս  
ես կապուած եմ իմ ընտանիքի հետ: Բայց ի՞նչ վերաբերում է  
իմ աշխատանքին՝ ընտանիքս բնաւ չէ հետաքրքրւում նրանով:  
Կէթիսէնը դեռ մի քիչ համակրում է:—Այդ ի հարկէ շարժում է  
ինձ: Ինչ որ ես գրում եմ, նրան միշտ հիանալի է թւում: Բայց  
և այնպէս ես գիտեմ որ նա չէ կարող ոչ մի դատողութիւն  
տալ: Նրա կարծիքները չեն կարող ինձ համար օգտակար լինել:  
Այդ պատճառով ես ուղղակի կարծես երկնքում եմ ինձ զգում  
այն օրից, երբ դուք, օրինորդ Աննա, այստեղ էք: Այդ առաջին  
անգամն է կեանքումս պատահում որ մէկը անկեղծօրէն հետա-  
քրքրուի իմ աշխատանքով, նրանով, ինչ որ ես ընդունակ եմ  
ստեղծել: Եւ այդ ինձ կրկին ոյժ և եռանդ է տալիս: Կարծես  
անապատի վրայ անձրևում լինէր, կարծես...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Դուք բանաստեղծ էք եղել, պ. դօկտօր:

ՅՈՂ. Եւ կայ պատճառ բանաստեղծական լինելու: Բայց

դուք սխալուում էք: Իմ մայրս ուղղակի ասում է իմ խեղճ ձեռագիրը և մեծ ուրախութեամբ նրան վառարանը կը նետէր: Իմ բարի հօրս համար էլ պակաս անհաճոյ չէ: Ուրեմն այդ կողմից ես սպասելիք չունեմ: Ինչ վերաբերում է ընտանիքիս, ես նրանից կարող եմ միայն արգելքներ սպասել: Ասենք այդ ինձ չէ էլ զարմացնում: Բայց երբ և բարեկամներս մի չնչին ուշադրութիւն էլ չեն դարձնում իմ գործունէութեան վրայ, երբ այնպիսի մի մարդ ինչպէս Բրաունը...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ինձ զարմացնում է որ հէնց Բրաունն է ձեզ այդպիսի վիշտ պատճառում:

ՅՈՀ. Այո՛, Բրաունը... բանը այն է որ մենք իրար ճանաչում ենք մանկութիւնից:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այսինքն. դուք ճանաչում էք նրան մանկութիւնից:

ՅՈՀ. Այո՛, նա էլ ինձ...

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Նա, ձեզ: Ախ, իրաւ:

ՅՈՀ. Այո՛... այսինքն յայտնի աստիճան:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ինձ սակայն թւում է որ դուք հիմնովին տարբեր մարդիկ էք:

ՅՈՀ. Դուք կարծում էք:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Մի փոքր լուսթիւնից յետոյ): Պարոն Բրաունը ամեն կողմից դեռ այնպէս չը կազմակերպուած մարդ է, այնպէս... Ես չեմ ուզում ասել որ նա ձեզ նախանձում է, բայց նրան զայրացնում է... նրան հաճելի չէ որ դուք ունէք անկախ ու ինքնուրոյն մտածողութեան եղանակ, որ յամառութեամբ պաշտպանում էք: Այդ նրան նոյն իսկ վախեցնում է:—Նրա մէջ կան զանազան սօցիալ-էթիկական՝ կամ չը գիտեմ ինչպէս են կոչում՝ գաղափարներ, դրանցից նա պինդ բռնել է, էլ պոկ չէ գալիս, օրովհետեւ առանց դրանց նա չէ կարող քայլ անել: Նա իբրեւ մարդ՝ չունի ուժեղ անհատականութիւն, ինչպէս նկարիչներին շատերը: Նա չէ վստահանում մենակ կանգնել: Նա պէտք է զգայ իր յետեից ամբողջ ներկայութիւնը:

ՅՈՀ. Օ՛, եթէ մէկը ինձ այդ ասէր մի քանի տարի առաջ, երբ ես քիչ էր մնում կորչէի, ճնշուած բարեկամներին դատապարտութիւններէ: Օ՛, եթէ մէկը ինձ այդ ասէր այն ժամանակ, երբ ես այնչափ սարսափելի ջախջախուած էի, երբ ես ինձ տանջում էի, կշտամբելով որ ես ապրում եմ լաւ ընակարանում, որ ես լաւ ուտում եմ ու խմում, երբ ես վեհերոտութեամբ քաչուում էի ամեն մի բանուորից և միայն սրտի բաբախումով էի անցնում այն շինութիւնների մօտից, ուր նրանք

աշխատում են... Այն ժամանակ ես կնոջս էլ չատ տանջեցի: Ես ուզում էի ունեցած-չունեցածս բաժանել և նրա հետ միասին ապրել ինքնայոժար չքաւորութեան մէջ: Ի հարկէ, եթէ հարկ լինէր կրկին այդպիսի ժամանակներ անցկացնել, աւելի լաւ... Այո, ճիշտ եմ ասում... աւելի լաւ կը լինէր Միւգգէլեան լիճը... բայց այժմ ես այնուամենայնիւ (Վերցնում ե իր գլխարկը) ուզում եմ այդ յիմար տղային՝ Բրաունին խելքի բերել:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. (Նայում է նրա վրայ մի առանձին ժպիտով):

ՅՈՀ. Ձեր կարծիքով աւելորդ է:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Արէք, ինչ հարկաւոր էք գտնում: Ախ, զուր մեծ երեխայ:

ՅՈՀ. Օրեորդ Աննա:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Ձեր սիրտը, պարոն դօկտօր, ձեր թշնամին է:

ՅՈՀ. Գիտէք, երբ միտո է զալիս, որ նա այժմ յետ ու առաջ է վազվզում ու բարկանում, չեմ կարողանում հանգստանալ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Միթէ լաւ է այդչափ զիջող լինել:

ՅՈՀ. (Վնուդաբար): Ո՛չ—այդ լաւ չէ: Թէ և նա ինքը առջիկը չի գալ. նա երբէք առաջի քայլը չէ արել, բայց այդ մի և նոյն է: Դուք իրաւացի էք: Եւ այդ պատճառով ես էլ նոյնպէս չեմ գնալ... այս անգամ... Բրաունի մօտ:—Ուրեմն գնանք լճում նաւարկելու:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Բայց զուր ուզում էիք ինձ կարգալ երրորդ գլուխը:

ՅՈՀ. Ձեռագիրը մենք կարող ենք վերցնել մեզ հետ:

ՕՐ. ԱՆՆԱ. Այո, լաւ: Ես իսկոյն կը հագնուեմ: (Գնում է):

ՅՈՀ. (Մօտենում է գրեթէ պահաւանքի, հանում է իր ձեռագիրը եւ խորասուզում քնքերցանութեան մեջ):

Տիկ. Ֆօկերատը մտնում է դրսի դռնից, ձեռին ոսկէ կտրուած քաւոր երկու գրքովներ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Հիմա կը վերցնեմ ձեր յարմար աթոռներից մէկը, կը դնեմ ակնոյններս և կը կարդամ առաւօտեան աղօթքներս: Դուրսը պատշկամբում ամօք է:

ՅՈՀ. Ի հարկէ, մայրիկ: (Աչքերը բարձրացնելով ձեռագրից): Այդ ինչ է մօտդ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. «Սրտի խօսքեր»: Դու խօս գիտես իմ սիրելի Լաֆատերին: Իսկ այս մէկը—Գերօկի՝ «Արմաւենու տերէնները» է:—Ինչպիսի մարդ էր նա:—Տեղ-տեղ նա լաւ չպրում է պարոն գիտնականներին: Աւաղ: (Գրկում է Յովաննէսին եւ

դնում նրա գլուխը իր կրծքին, ցնեւոքեամբ): Այդ դու մեծ երեխայ. էլի նորից մտախոհութեան մէջ ընկած: (Ոչ առանց հուսօրի): Ախ դու երիտասարդ հայր:

ՅՈՀ. (Յրուածութեամբ հեռացնելով հայեացքը ձեռագրից): Ո՛հ, մայրիկ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Ի՞նչպէս ես զգում քեզ քո նոր դրութեան մէջ, իբրեւ հայր:

ՅՈՀ. Ա՛հ, մայրիկ, ոչինչ առանձին:—Ինչպէս միշտ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Այդ էլի ի՞նչ պատահեց: Սկզբում դու ուրախութիւնից թռչկոտում էիր, իսկ այժմ... կրկին մի բանից զրոգան ես:

ՅՈՀ. (Նայելով ցրուած): Ախ, շատ գոհ եմ, մայրիկ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Լսիր, դու այժմ միշտ հագնում ես լաւ զգեստդ: Օրիորդ Աննան անշուշտ չի նեղանայ, եթէ դու այստեղ շարունակես հագնել ու մաշել քո հին շորերը:

ՅՈՀ. Մայր, թող խնդրեմ, ես խօսիչք երեխայ չեմ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. Հէնց իսկոյն բարկացար: (Աւելի պինդ զրկելով նրան, շողմոխս եւ ցնեւոքեամբ): Մի քիչ էլ կրօնասէր եղիր, տղաս: Արա այդ ի սէր քո ծեր մօր: Այդ ծեր Հէկեկն ու յիմար Դարվիւնը—դրանք քեզ միայն դժբախտութիւն են պատճառում: Լսում ես: Կատարիր այդ՝ քո ծեր մօրդ ուրախացնելու համար:

ՅՈՀ. (Դեպ երկինք նայելով): Ա՛հ, բարի մարդուկներ: Ձեր մասին իսկապէս կարելի է ասել՝ ներքի դրանց, Հայր, որովհետեւ չը գիտեն... Միթէ դու ճշմարիտ հաւատում ես որ շատ հեշտ բան է հէնց վերցնել և իսկոյն կրօնասէր դառնալ:

Տ. ՖՕԿԵՐԱՏ. (Հեռանալով): Շատ հեշտ է, շատ հեշտ: Միայն պէտք է ցանկալ, Հաննէս: Միայն փորձիր, Հաննէս: Գոնէ մի անգամ էլ է փորձիր, Հաննէս: (Գնում և պատշկամբ, նստում և այնտեղ արողի վրայ եւ սկսում և կարդալ):

Յոհաննէս կրկին խորատուգլուտ է իր ձեռագրի մէջ: Մտնում է տիկին Կէթէն նամակներով:

Տ. Կէթէ. (Կարդալով, ապա բարձրացնելով աչքերը): Հաննէս: Նամակ կայ և մեր բանկիբից:

ՅՈՀ. Խնդրեմ թող, Կէթէսէս: Այս բոլորիս իմ միտքս բոլորովին այլ բանով է զբաղուած:

Տ. Կէթէ. Նա հարցնում է արդեօք ծախի...

ՅՈՀ. Ի սէր Աստուծոյ, թող ինձ, ես անկարող եմ դրա մասին հիմա մտածել:

Տ. Կէթէ. Բայց շտապ բան է, Հաննէս:

ՅՈՀ. (Բռնկելով): Ահա այստեղ, այստեղ, (Չղաձգութեամբ խփում է ցուցամատով ձեռագրին) իմ գործս աւելի է շտապում:

Տ. Կէթէ. ինձ համար թէկուզ մնայ էլ, ոչինչ: Միայն թէ վաղը առանց փողի կը լինենք:

ՅՈՀ. (Աւելի եւս գրգռուած):—Ո՛չ, Կէթէ.—մենք իսկապէս իրար համապատասխան չենք: Եւ դեռ դուք միշտ զարմանում էք, ինչու ես երբէք հանդարտ չեմ: Հէնց որ իմ մէջ ամեն բան սկսում է կարգի գալ.—իսկոյն յայտնւում ես և կոպտութեամբ խոթում, ինչպէս կառապանք իր ձեռները...

Տ. Կէթէ. Ամենեկին: Հէնց նոր եկաւ նամակատարը և ես քեզ միայն այդ ասացի:

ՅՈՀ. Այո, հէնց այդպէս: Հէնց այդ էլ ցոյց է տալիս ձեր՝ բացարձակապէս հասկանալու անկարողութիւնը: Կարծես այդ նոյնը լինէր՝ ինչ մի կօշիկ կարելը: Նամակատարը գալիս է և դու ինձ միայն այդ ես ասում: Բնականաբար, ինչու չէ: Իսկ թէ դրանով իրողւմ ես ահագին ջանքերով կապակցուած մտքերի մի ամբողջ շղթայ, դրա մասին դու չես էլ մտածում:

Տ. Կէթէ. Բայց պէտք է մտածել և գործնական կեանքի մասին:

ՅՈՀ. Իսկ ես ասում եմ քեզ, իմ աշխատանքը՝ նախ և առաջ: Առաջինն էլ է նա, երկրորդն էլ է նա, երրորդն էլ է նա, իսկ յետոյ միայն հասնում է հերթը և գործնականին: Աշխատիք գէթ մի անգամ այդ բանը հասկանալ, Կէթէ: Գոնէ մի քիչ ինձ օգնիր կամ բնաւ ոչինչ ինձ մի ասիր գործնականի մասին: Հոգ տար առօրեայ գործերի մասին ինչպէս կամիս: Մի գցիր ինձ վրայ...

Տ. Կէթէ. Բայց ես չեմ կարող ինձ վրայ վերցնել պատասխանատուութիւնը, Հաննէս:

ՅՈՀ. Տեսնում ես, դու դարձեալ նոյնը: Միայն թէ չը լինի ոչ մի ինքնուրոյն որոշում: Այդ ինչու դուք աշխատում էք ձեզ ամեն կերպ մէկից կախուած դարձնել: Այդ ինչու անպատճառ ուղղում էք անչափահաս լինել:

Տ. Կէթէ. (Ուզում է յանձնել նրան նամակը): Ա՛խ, Հաննէս: Դէ մի բան պատասխանիր:

ՅՈՀ. Բայց ես հիմա անկարող եմ, Կէթէ:

Տ. Կէթէ. Ուրեմն երբ գամ դրա համար, Հաննէս: Չէ որ, երբ օրիորդը այստեղ է, ես չեմ կարող...

ՅՈՀ. Այդ ուղղակի այնպէս մանր ու տխմար բան է... Չը գիտեմ ինչու քաշուել: Չեմ հասկանում... Այդ հոգու մանրութեան նշան է,—էհ:

Տ. Կէթէ. Տեսնում թէ ինչ կ'անէիր, Էթէ ևս այդ բանի մասին սկսէի խօսել օրիորդի մօտ:

ՅՈՂ. Միշտ օրիորդը, օրիորդը, Հանգիստ թող օրիորդ Անային: Նա մեղ բնաւ չէ խանգարում:

Տ. Կէթէ. Ես չեմ էլ ասում որ նա մեղ խանգարում է: Բայց չէ կարող նրա համար շատ էլ հետաքրքրական լինել:

ՅՈՂ. Ախ, Կէթէ, Կէթէ... Այդ տանջանք է: Միշտ փողային հաչիւններ, միշտ երկիւղ, կարծես վաղը արդէն մենք պէտք է սոված մնանք: Այդ սարսափելի է: Իսկապէս այդ բոլորը այնպիսի տպաւորութիւն է թողնում որ կարծես քո զրուիւիւր և քո սիրտը ամբողջապէս և միմիայն փողային հոգսերով լինէին լքցուած: Ահա և կնոջ մասին ստեղծած իդէալը... Ի՞նչը կարելի է վերջապէս սիրել նրանում:

Տ. Կէթէ. Իմ մասին ես չեմ էլ հոգում: Բայց ինչ կը լինի Ֆիլիպպիի հետ, Էթէ... Եւ դեռ դու ինքդ ասացիր որ դու չես կարող յոյս դնել վաստակի վրայ: Ուրիմն հարկաւոր է խնայողութիւն անել:

ՅՈՂ. Ի հարկէ: Դու միշտ ի նկատի ունես քո ընտանիքի շահերը, իսկ ես ընդհանուրի շահերի մասին եմ մտածում: Ես առհասարակ ընտանիքի լաւ հայր չեմ: Ինձ համար գլխաւորը այն է որ ես արտայայտեմ, ինչ որ կայ իմ մէջ: Ինչպէս մի Պեդաս լծի տակ, այդպէս եմ ես ինքս ինձ թւում: Եւ այդ երևի ինձ մի ժամանակ կործանելու է:

Տ. Կէթէ. Յոհաննէս: Ինձ համար զարհուրելի է այդպիսի բաներ լսել քեզնից:

ՅՈՂ. Օրիորդ Աննան բոլորովին իրաւացի է: Խոհանոցն ու մանկանոցը ահա ամենալաւ դէպքում ձեր հորիզոնը: Այդ ռահմաններից դուրս գերմանուհու համար ոչինչ գոյութիւն չունի:

Տ. Կէթէ. Բայց և այնպէս մէկն ու մէկը պէտք է կերակուր պատրաստի և երեխաներին պահի: Օրիորդի համար լաւ է այդպէս խօսել: Ես էլ աւելի մեծ ուրախութեամբ կը նստէի և գրքեր կը կարդայի:

ՅՈՂ. Կէթէ: Դու չը պէտք է դիտմամբ ինքդ քեզ ստորացնես: Այդպէս խօսել մի էակի մասին, որ այնքան բարձր է կանգնած, ինչպէս օրիորդ Աննան...

Տ. Կէթէ. Բայց Էթէ նա այդպիսի բաներ է ասում:

ՅՈՂ. Ինչպիսի բաներ:

Տ. Կէթէ. Մեր գերմանուհիներին մասին—այդպիսի յիմար բաներ:

ՅՈՂ. Նա ոչ մի յիմար բան չասաց: Ընդհակառակը: Այս վարկեանում ես նոյն իսկ չէի էլ ուղենալ կրկնել թէ ինչպէս

լաւ էր նա քո մասին խօսում: Ես չեմ ուզում այդպիսով քեզ ամաչացնել:

Տ. Կէթէ. Այնուամենայնիւ նա խօսմ ասաց գերմանուհի-ներին մտաւոր նեղ հորիզոնի մասին:

ՅՈՂ. Ապացուցիր որ նա սխալւում է:

Տ. Կէթէ. (Արտասուելով եւ խանդոս): Ո՛չ, Հաննէս... դու թէն բարի ես—բայց երբեմն... երբեմն այնպէս սառն ես լինում, այնպէս դաժան—այնպէս անսիրտ:

ՅՈՂ. (Մի քիչ աւելի հանգիստ): Դէ հիմա էլ անսիրտ տառայ: Ինչո՞վ, Կէթէ:

Տ. Կէթէ. (Հեկեկալով): Որովհետեւ դու ինձ... տանջում ես... դու շատ լաւ գիտես որ...

ՅՈՂ. Ի՞նչ ես գիտեմ, սիրելի Կէթէ:

Տ. Կէթէ. Դու գիտես որքան քիչ եմ ես ինձնից բաւական: Դու այդ գիտես—բայց... Բայց դու բնաւ չես խղճում ինձ: Միշտ ամեն բանով ինձ խայթում ես:

ՅՈՂ. Բայց Կէթիւն ինչո՞վ, ինչպէս թէ:

Տ. Կէթէ. Փոխանակ ներողամիտ լինելու դէպի ինձ, փոխանակ մի քիչ ամբացնելու իմ հաւատը դէպի ինքս ինձ... Ո՛չ, դու ինձ միշտ նուաստացնում ես, միշտ նուաստացնում... միշտ ստորացնում: Ես ամենևին չեմ երևակայում թէ մի երեւելի բան եմ և լայն հորիզոններ ունեմ: Բայց ես խօսմ զուրկ չեմ զգացմունքներից:—Ի հարկէ ես մի լուսատու չեմ: Ընդհանրապէս ես արդէն վաղուց է նկատում եմ որ ես համարեա աւելորդ եմ:

ՅՈՂ. (Ուզում է բռնել նրա ձեռքը, Կեթեն խլում է ձեռքը նրանից): Դու աւելորդ չես: Այդ երբէք ես չեմ ասել:

Տ. Կէթէ. Դու հէնց նոր այդ ասացիր: Բայց նոյն իսկ եթէ դու այդ չասէիր, ես այդ ինքս զգում եմ:—Ես քո ինչի՞դ եմ, քանի որ չեմ հասկանում քո աշխատութիւնը: Իսկ երեխան... հա ի հարկէ: Նրան ես կաթ եմ տալիս, պահում եմ մաքուր... բայց այդ կարող է մի աղախին էլ անել, և յետոյ... յետոյ այլ ես ոչնչով չեմ կարող ես նրան օգնել: (Կրկին սաստիկ լալով): Նա օրիորդ Աննայի մօտ շատ աւելի լաւ կը դաստիարակուէր:

ՅՈՂ. Դու էլ լաւ... բայց, բայց սիրելի Կէթիւն:

Տ. Կէթէ. Ես միայն այնպէս եմ ասում: Բայց այդ ճշմարիտ է: Օրիորդը շատ է ուսել, շատ գիտէ: Իսկ մենք, մենք ուղորմելի հաշմանդամներ ենք: Ի՞նչպէս կարելի է ուրիշի համար նեցուկ լինել, երբ ինքդ երբէք...

ՅՈՂ. (Լի ֆեուրեւամբ եւ սիրով, ուզում է գրկել Կեթիին): Կէթիւն, ոսկէ, ոսկէ դու ստեղծուածք: Դու այնպիսի մի սիրտ

ունես, ինչպէս հէքիաթների բարի հոգիները. խորունկ, շատ խորունկ սիրտ ունես, իմ աննմանս: Օ՛, դու իմ քաղցրիկ, իմ հրեշտակ, (Կէքէն հրում է ցրան իրանից, իսկ նա թոթովում է): Ես անպիտանի մէկը կը լինեմ, եթէ... Երբեմն ես լինում եմ կոպիտ և չար: Ես քեզ արժանի չեմ, Կէթէ:

Տ. Կէթէ. Ա՛հ, ո՛չ—ո՛չ Հաննէս: Այդ դու այնպէս ասում ես միայն այժմ...

ՅՈՂ. Ուղիղ եմ ասում Կէթէսէն:—Թո՛ղ սրէկայի մէկը լինեմ, եթէ ես...

Տ. Կէթէ. Թո՛ղ ինձ Հաննէս: Ես պէտք է մտածեմ—իսկ նամակը, նամակը:

ՅՈՂ. Ա՛խ, յիմար Կէթէսէն, ինչի՞ մասին պէտք է մտածես:

Տ. Կէթէ. Շատ բաների մասին: Թո՛ղ, Թո՛ղ ինձ:

ՅՈՂ. (Ձեռնազիւն): Ա՛հ, դէն գցիր այդ նամակը: Դու իմ քաղցրիկ, իմ անուշիկ կինս, դու իմ նազեկիս:

Տ. Կէթէ. Ո՛չ, Հաննէս, ո՛չ: (Իրանից հեռացնում է ցրան):

ՅՈՂ. Բայց այդ ի՞նչ է պատահել քեզ:

Տ. Կէթէ. Կո՛ց, Հաննէս, նայիր, տես: (Յոյց է ցալիս նրան նամակը): Նա հարցնում է, ծախել արդեօք:

ՅՈՂ. Ո՞ր թղթերը:

Տ. Կէթէ. Մանարանի ակցիաները:

ՅՈՂ. Միթէ տոկոսները հերիք չեն անում:

Տ. Կէթէ. Ի՞նչ ես խօսում. մենք այս ամիս դարձեալ մօտ հազար մարկ աւել ենք ծախսել:

ՅՈՂ. Ի՞նչ ես ասում, Կէթէ: Այդ ուղղակի անհաւատալի է թւում: Սիրելիք, մի քիչ էլ խնայող եղէք:

Տ. Կէթէ. Ինձ մօտ բոլորը նշանակուած է, Հաննէս:

ՅՈՂ. Այդ մի և նոյն է, ես բան չեմ հասկանում հաշիւներից:

Տ. Կէթէ. Դու շատ ես բաժանում, Հաննէս: Եւ այդպէս անա հալչում է մեր զրամագլուխը: Ուրեմն ծախի՛ նա ակթիաները:

ՅՈՂ. Այո՛, այո՛—բնականաբար.—բայց սպասիր: Առհասարակ այդ բոլորը չնչին բաներ են. ո՛ւր ես գնում:

Տ. Կէթէ. Պատասխան գրելու:

ՅՈՂ. Կէթէ:

Տ. Կէթէ. (Շուռ գալով դռան մեջ): Ի՞նչ է, Հաննէս:

ՅՈՂ. Եւ դու ուղղում ես այդպէս գնալ:

Տ. Կէթէ. Ի՞նչ կայ որ:

ՅՈՂ. Ես ինքս էլ չը գիտեմ ինչ:

Տ. Կէթէ. Ի՞նչ ես ուղում:

ՅՈՂ. Կէթխէն, ես չը գիտեմ, ի՞նչ պատահեց քեզ հետ:

Տ. Կէթի. Ոչինչ, Հաննէս, ոչինչ:

ՅՈՂ. Դու ինձ այլ ես չես սիրում:

Տ. Կէթի. (սոնարհում է գլուխը եւ բացասական կերպով շարժում):

ՅՈՂ. (Գրկելով Կեթիին): Ձեռ յիշում, Կէթէ, մենք քեզ հետ միանգամ ընդ միշտ պայմանաւորուել ենք իրարից դադարելը չունենալ: Ամենաչնչին դադարէք անգամ: (Աւելի պինդ գրկելով նրան): Դէ ասա տեսնեմ—Դու ինձ այլ ես չես սիրում, Կէթխէն:

Տ. Կէթի. Ախ, Հաննէս. դու այդ արդէն գիտես:

ՅՈՂ. Եթէ այդպէս է, ի՞նչ է պատահել քեզ:

Տ. Կէթի. Ինքդ այդ գիտես:

ՅՈՂ. Ի՞նչ բան է: Ես ոչինչ չը գիտեմ: Գաղափար անգամ չունեմ:

Տ. Կէթի. Եթէ ես կարողանայի մի նշանակութիւն ունենալ քեզ համար:

ՅՈՂ. Բայց դու հէնց ունես այդ:

Տ. Կէթի. Ո՛չ, ո՛չ:

ՅՈՂ. Ուրեմն, ասա տեսնեմ...

Տ. Կէթի. Այդ հարցում ոչինչ չես կարող անել, Հաննէս, բայց... Ես քեզ չեմ գոհացնում:

ՅՈՂ. Դու ինձ գոհացնում ես: Դու լիովին ինձ գոհացնում ես:

Տ. Կէթի. Այժմ ես այդպէս ասում:

ՅՈՂ. Այդ իմ խորին համոզմունքն է:

Տ. Կէթի. Հիմա, այս վայրկեանում:

ՅՈՂ. Բայց ինչո՞ւ ես եզրակացնում որ...

Տ. Կէթի. Այդ ես տեսնում եմ:

ՅՈՂ. Կէթխէն, միթէ ես առիթ եմ տուել քեզ...

Տ. Կէթի. Ո՛չ, երբէք:

ՅՈՂ. Հիմա տեսնո՞ւ ես: (Աւելի եւս ֆեֆուքեամբ գրկելով նրան): Այդ բոլորը անմիտ ցնորքներ են: Վատ մտածմունքներ, Կէթխէն, որոնց պէտք է քեզնից հեռու քշես, հոգիս: (Ձեռն համբուրում է նրան):

Տ. Կէթի. Ախ, եթէ այդ միայն անմիտ ցնորքներ լինէին:

ՅՈՂ. Հաւատա՞ ինձ:

Տ. Կէթի. Իսկ ես, Հաննէս, այնպէս սաստիկ եմ քեզ սիրում: Խօսքերով արտայայտել չեմ կարող թէ ինչպէս շատ ինձ թւում է որ աւելի շուտ ես ֆելիսպպիկից կը բաժանուէի...

ՅՈՂ. Բայց, Կէթխէն:

Տ. ԿԷԹԷ. Աստուած իմ, ներիր ինձ այդ—Փոքրիկ, սիրուն, զուարճալի զաւակս: (Փաթաթում է Յոհաննեսի վզով): Դու իմ սիրելի, իմ բարի...

**Լուռ գրկախառնութիւններ:**

Օր. Աննան հաջնում է նաեւ զբռնելու համար, բայց է անում պատշաճի զուգը:

Օր. ԱՆՆԱ. (Կանչում է): Պարոն դճկտօր: Ախ, ներեցէք: (Յէ է քաշում գլուխը):

ՅՈՀ. Իսկոյն, իսկոյն, օրիորդ: (Վերցնում է իր ձեռագիրը): Մենք զնում ենք նաւարկելու, Կէթիէն:—Այլ ես ոչ մի վատ մտածմունք. խօսք տուր ինձ: (Համբուրում է հրաժեշտի համար, վերցնում գլխարկը, շուռ է գալիս գնալու): Գուցէ դու էլ մեզ հետ կը գաս, Կէթիէն:

Տ. ԿԷԹԷ. Ես չեմ կարող անից դուրս գալ, Հաննէս:

ՅՈՀ. Ուրեմն ցտեսութիւն: (Գնում է):

Տ. ԿԷԹԷ. (Սեւեռած նայում է նրա յետեւից նման մի մարդու, որ տեսնում է թէ ինչպէս չքանում է հրաշալի մի տեսիլ: Նրա աչքերը լցւում են արտասուով):

Ե.—Ա.

(Կը օտուճակուի)